

kot območje možnosti in ne zaključka (str. 315)«. In že zaradi našega imenitnega nagnjenja k prepričanju o emancipatornih možnostih domnevno utopičnih projektov se moramo z avtorjem strinjati. Dasiravno se vse bolj pogosto zdi, da je tudi Laibachova in eneskajeva strategija postala predvidljiva transgresija, ki jo v obliki močno energetskega nabitega premoga (u)porabljajo in upregajo dominantni ideološki mehanizmi glasbene industrije, trženja, kulturne politike itd.

Valentina Hlebec

ur. Anuška Ferligoj, Andrej Mrvar: Developments in Applied Statistics. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, serija Metodološki zvezki 19, 2003 294 strani (ISBN 961-235-123-6), 3.338 SIT

Anton Cedilnik: Uvod v verjetnostni račun. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, serija Metodološki zvezki 20, 2003 125 strani (ISBN 961-235-121-X), 1.669 SIT

ur. Andrej Mrvar: Proceedings of the Seventh Young Statisticians Meeting. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, serija Metodološki zvezki 21, 2003 124 strani (ISBN 961-235-126-0), 1.670 SIT

ključne besede: statistika, metodologija, verjetnostni račun, analiza podatkov, biostatistika, ankete

Tri nove knjige v zbirki Metodološki zvezki ponujajo dva izbora člankov iz mednarodnih konferenc (19 in 21) in srednje zahteven učbenik statistike (20). Metodološke zvezke izdaja Fakulteta za družbene vede, urednica serije je Anuška Ferligoj, uredniki posameznih števil pa so izbrani glede na tematski sklop in vsebino posameznih števil. Pričujoča serija je namenjena predvsem statistikom in metodologom, pa tudi študentom, ki se v teku študija soočajo s statističnimi predmeti, vendar pa bodo v njej našli koristne metodološke napotke tudi empirično usmerjeni sociologi. Prvi zbornik iz serije je izšel leta 1987, do sedaj pa se je nanizalo že enaindvajset števil. Obe knjižici, ki ponujata članke, sta dostopni tudi na spletnih straneh Fakultete za družbene vede.

V dvajseti številki je izšel učbenik Antona Cedilnika o verjetnostnem računu. Učbenik je namenjen študentom različnih študijskih smeri, ki morajo opraviti srednje zahteven statistični program. Knjižica je zato zastavljena tako, da jo zmorejo razumeti in uporabljati tudi manj matematično podkovani študentje. Intuitivni definiciji verjetnosti sledi abstraktna definicija, nato pa so nanizana poglavja o pogojni verjetnosti, Bernoullijevem zaporedju poskusov, slučajnih spremenljivkah, diskretnih in zveznih porazdelitvah, pričakovani vrednosti, varianci ter kovarianci in korelaciji. Za lažje branje in razumevanje je tekst tudi grafično zaznamovan s krepkim tiskom za definicije in poimenovanja, in poševo ležečim za posebej pomembne odstavke. Na koncu vsakega poglavja so vprašanja, ki so namenjena diskusiji študentov s predavatelji. Sodoben in lepo urejen učbenik kar kliče k branju in študiju te, med študenti družboslovja tradicionalno osovražene teme.

Enaindvajseto številko metodoloških zvezkov, v kateri so zbrani članki, predstavljani na sedmem mednarodnem srečanju mladih statistikov, je uredil Andrej Mrvar. Prvo srečanje doktorskih študentov statistike so organizirali Anuška Ferligoj, Herwig Friedl in Mushtaq Hussain v Pliberku. Na tem srečanju so se predstavljali le mladi statistiki iz Slovenije in Avstrije. Čez dve leti so se jim pridružili še madžarski in nato še italijanski študentje. Srečanje je organizirano vsako leto v drugi državi, sedmo srečanje pa je bilo oktobra 2002 v Piranu. Srečanje omogoča

študentom statistike predstavitev tem doktorskih disertacij pred mednarodno publiko študentov in profesorjev statistike. Srečanja se namreč udeležujejo tudi mentorji doktorskih študentov, ki o predstavljenih temah diskutirajo s študenti na konferenci in tudi med neformalnim druženjem. Študentom statistike je na ta način omogočeno predstavljanje in preverjanje vsebine doktorske naloge v mednarodni statistični skupnosti, hkrati pa jim je ponujena tudi možnost najbrž prve recenzirane objave v angleškem jeziku. V enainvajseti številki metodoloških zvezkov so prispevke objavili študentje vseh štirih sodelujočih držav, tri iz Italije in Slovenije ter po ena objava iz Avstrije in Madžarske. Slovenski avtorji so Irena Ograjenšek z Ekonomske fakultete ter Martin Raič in Gregor Šega s Fakultete za matematiko in fiziko. Večina člankov obravnava teme, ki so zahtevne statistične ali matematične narave. Bolj aplikativne narave sta dve temi, in sicer članek Marie Cristiane Martini o zaposlovanju študentov Univerze v Padovi in prispevek Irene Ograjenšek o možnostih uporabe analize podatkov o kupcih za kontinuirano vzdrževanje in večanje kakovosti ponudbe storitev. Članek Irene Ograjenšek je sistematičen prikaz dosedanjih parcialnih pristopov k uporabi in analizi podatkov o kupcih. Gre za uporabo demografskih in socialnoekonomskih podatkov, podatkov o nakupih in anketnih podatkov. Avtorica vire podatkov in kakovost treh vrst podatkov kritično primerja glede na več kriterijev: merski nivo, viri, prednosti, pomanjkljivosti, stroški in pogostost analize opisanih podatkov. V nadaljevanju naniza različne pristope k analizi podatkov o kupcih, ki jih klasificira v dve večji skupini – statistična analiza in nestatistične tehnike raziskovanja podatkov (*angl. data mining*). Oba tipa analiz spet kritično ovrednoti in primerja glede na cilj analize, velikost uporabljane baze podatkov, naravo podatkov, značilnosti uporabljenih modelov analize in omejitve analitičnih modelov. Parcialne pristope k analizi podatkov o kupcih razmeji tudi glede na njihovo vlogo v podjetju – gre za produkcijske ali marketinške pristope. Analitična primerjava obeh vrst pristopov vodi k predlogu za integralni pristop zbiranja, analize in uporabe podatkov o kupcih. Prispevek je zasnovan sistematično in pregledno ter kaže, da je avtorica vložila v tekst veliko analitičnega in reflektivnega dela. Maria Cristiana Martini je s korespondenčno analizo raziskovala longitudinalne podatke o zaposlovanju študentov Univerze v Padovi. Gre za večji vzorec študentov, ki so jih spremljali med študijem ter šest in dvanajst mesecev po zaključku študija. Na splošno so študentje zadovoljni tako z dostopom do služb kot tudi s kakovostjo dela. Kažejo pa se nekatere razlike med spoloma, ženske so pogostejše zaposlene na slabše plačanih in manj stabilnih delovnih mestih, vendar avtorica opozarja, da gre tu lahko za učinkovanje več dejavnikov, ženske se namreč pogostejše odločajo za študije, kjer je zaposljivost manjša. Uspešen recept za dobro delovno mesto naj bi bila prava kombinacija med tveganjem in stabilnostjo – študentje, ki so se pripravljali preseliti v drugo mesto ali zamenjati več zaposlitev, imajo večje možnosti, da najdejo delovno mesto, ki jim res ustreza. Avtorica ugotavlja, da so študentje po enem letu bolj zadovoljni s svojo zaposlitvijo kot pa po šestih mesecih, opozarja pa tudi, da študija ne dopušča razlikovanja med resnično boljšimi pogoji za delo in prilagoditvijo pričakovanj. Raziskovanje zaposlovanja študentov za vsako univerzo, ki konkurira na trgu za pridobivanje dobrih študentov, je nujnost. S stališča uporabnosti je študija najbrž dobro zastavljena. Iz članka samega pa premalo izvemo o njeni konceptualni zasnovi. V prispevku avtorica govori v glavnem o empiričnem delu raziskave, škoda pa je, da ni vsaj nekaj besed namenila teoretični, konceptualni in operacionalni zasnovi prikazane analize.

Metodološki zvezki številka 19 so zbirka anonimno recenziranih prispevkov – vsak članek pregledata dva izmed tridesetih, večinoma tujih recenzentov – urejenih v tematske sklope, ki so se pojavili tudi na letni statistični konferenci, ki sedaj poteka v Ljubljani. Gre za članke s konference leta 2002. Zapisu vabljenega predavanja J. C. Gowerja sledijo naslednje teme: analiza podatkov, statistika, biostatistika, metodologija in aplikacije. Prvih deset prispevkov obravnava teme, ki so statistično zelo zahtevne, medtem ko preostalih osem člankov obravnava vsebine, ki so zanimive tudi za družboslovce.

Primerjava vprašanj z vnaprej danimi odgovori in takih, kjer odgovorov ni, je tema, ki je temeljito raziskana za klasične načine zbiranja podatkov, ne pa tudi za zbiranje podatkov na

svetovnem spletu. Urša Reja s soavtorji predstavi rezultate eksperimentov, ki so bili vključeni v obsežno raziskavo o uporabi interneta leta 2001. Rezultati so podobni kot za druge načine zbiranja podatkov – v tem smislu je internet podoben drugim načinom zbiranja podatkov – največji problem pa se kaže v velikem številu manjkajočih ali neveljavnih podatkov, še posebej pri anketirancih, ki so nevešči uporabe interneta. Jasna Horvat se s soavtoricami ukvarja s konceptualizacijo in merjenjem kulture v anketah. V članku sta predstavljeni testiranja dveh merskih instrumentov, ki izhajata iz ekonomske sociologije. Prvi merski instrument je oblikovan na osnovi Gottliebiovih sedmih kategorij kulturnih dobrin, drugi merski instrument pa je aplikacija lestvice, imenovane *Personal Involvement Inventory* (Zaichowsky, 1993). Eksploratorna faktorska analiza kaže, da so izražene potrebe uporabnikov kulturnih storitev segmentirane glede na klasične demografske dejavnike, konfirmatorna faktorska analiza pa pokaže, da prvi merski instrument ne zdrži temeljitega testiranja, saj se niti reducirani faktorski model ne sklada s podatki. Laura Pagani in Chiara Seghieri ugotavljata napovedno veljavnost ocen iz srednje šole in značilnosti študentov za uspeh na univerzi. Prispevek je bolj vaja v uporabi multivariatnih metod kot pa empirično in teoretično domišljeno delo. Bolj kot dodatne spremenljivke bi bila modelu potrebna teoretična podlaga, saj je tudi njegova napovedna veljavnost majhna. Juergen H. P. Hoffmeyer-Zlotnik raziskuje značilnosti realiziranih vzorcev pri različnih vzorčnih načrtih za osebno anketiranje. Ugotovitve, ki jih dobi s primerjavo treh načinov vzorčenja, kažejo, da je realiziran vzorec pristranski – v vzorcu se pojavi več lažje dostopnih oseb – če ima anketar možnost neslučajne izbire anketirancev. Ugotavlja tudi, da regionalni podatki o porazdelitvi starosti in spola ne zadoščajo za identifikacijo težje dostopnih enot. Anselm Eder in Walter J. Gutmehr obravnavata vlogo simulacijskih tehnik pri dopolnjevanju mikrosociološke teorije. Z uporabo učečih matrik in porazdelitve verjetnosti za posamezne izide v situacijah, ki so podobne "zapornikovi dilemi", skušata napovedati posamezne izide in motive zanje. Na terapevtskem primeru pokažeta uporabnost metode za ugotavljanje mehanizmov delovanja v družini z nasilnim sinom.

Med aplikacijami najdemo tri članke, ki za različne probleme uporabljajo razvrščanje v skupine. Aleš Žiberna in Vesna Žabkar sta segmentirala kupce zdravju koristnih dodatkov k hrani. V raziskavo je bilo vključenih 241 slučajno izbranih uporabnikov. Razvrstitev – na osnovi uporabe dodatkov, stališč o dodatkih in zdravju ter impulzivnosti – je dala sedem skupin, med katerimi avtorja izpostavi tri, ki so zanimive za podjetja, ki prodajajo dodatke k hrani. Razvrščanje na osnovi več tipov spremenljivk – demografskih, vedenjskih, mnenjskih, in psiholoških – ni tako pogost pristop, v predstavljenem primeru pa je nujen, saj razvrščanje na osnovi stališč ni uspelo. Avtorja pa sta opozorila tudi na problem ocenjevanja s sedem stopenjsko Likertovo lestvico, saj se je izkazalo, da je anketiranci niso uporabljali dovolj natančno. Jože Rovani in Jože Sambt sta razvrščala slovenske občine na osnovi treh vrst spremenljivk: demografskih – indeks staranja, indeks populacijske rasti in indeks dnevnih migracij, ekonomskih – osnova za dohodnino fizičnih oseb in delež kmetijskih površin, in družbenih (angl. *social variables*) spremenljivk – stopnja nezaposlenosti in število študentov na 1000 prebivalcev. Avtorja sta predstavila dve rešitvi, in sicer razvrstitev v dve skupini in razvrstitev v štiri skupine, ki je vsebinsko bolj zanimiva. Prva skupina občin, ki je najbolj razvita, vključuje Ljubljano in bližnje občine, nekaj zahodno ležečih občin ter občine, ki jih lahko opišemo kot centralne dele posameznih regij. V drugi skupini občin, ki je malo manj razvita, se nahajajo večinoma občine z vzhodnega dela Slovenije, nekaj je tudi južnih in severozahodnih. Tretja skupina, ki jo avtorja imenujeta manj razvita skupina občin, vključuje občine okrog Kozjanskega, Haloza, Slovenskih goric, Črne na Koroškem, Lovrenca na Pohorju in Goteniške gore. Gre za občine, ki se nahajajo na vzhodu države. Vsi kazalci razvitosti imajo manjše vrednosti kot v prvih dveh skupinah, indeks dnevnih migracij pa je najnižji med vsemi štirimi skupinami. Zadnja, najmanj razvita skupina občin, je prepoznavna po ruralnosti in svoji obmejni legi. Gre za dve občini na jugu – Osilnica in Kostel, eno s Kozjanskega – Bistrica ob Sotli – in enajst občin s severno vzhodnega dela Slovenije – občine na Goriškem. Kazalci razvitosti so tu najnižji. Rezultati so vsebinsko in tudi metodološko zanimivi. Elvir Mujkić in

Jože Rován analizirata avtomobilske nesreče v letih od 1996 do 2000. Z analizo časovnih vrst sta ugotovila, da so bili novi vozniki manj izstopajoči kot povzročitelji nesreč kot v preteklosti, da se je uporaba varnostnih pasov povečala in da se je zmanjšal odstotek nesreč, ki jih povzročijo alkoholizirani vozniki. Največji učinek pri zmanjšanju števila nezgod pripisujeta večji kakovosti avtomobilov in zaostrenim pogojem novega prometnega zakona. Po njunem mnenju pa je še več možnosti v strožjem obravnavanju vinjenih voznikov in preventivnih aktivnostih. V drugem delu članka primerjata Slovenijo z drugimi državami v Evropi. Države sta razvrstila v štiri skupine, kjer se je Slovenija umestila med druge vzhodnoevropske države. Ni sicer v najmanj razviti skupini z najslabšimi razmerami, kamor so bile razvrščene Albanija, Bosna in Hercegovina, Azerbajdžan, Makedonija, Moldavija, Romunija, Turčija in Ukrajina. Kar je Slovenijo uvrstilo med vzhodnoevropske države, ni opremljenost voznega parka, pač pa varnost v prometu in neupoštevanje cestno-prometnih predpisov.

Med prispevki, ki so našli mesto v devetnajsti številki Metodoloških zvezkov, je smiselno izpostaviti ravno zadnje tri, aplikativne članke. Četudi je osnovni namen letne statistično-metodološke konference povezati statistike, pokazati, kar je statističnih novosti v Sloveniji, in zagotoviti tudi mednarodno sodelovanje na področju statistike in metodologije, ne smemo pozabiti na aplikativne prispevke. V tej številki so se med aplikativnimi prispevki pojavili le ekonomski teksti. Zdi se, kakor da ni socioloških empiričnih analiz, ki bi vsekakor tudi spadale v ta prostor – tako na konferenco kot tudi v publikacijo. V tem smislu velja spodbuditi sociologe, ki posegajo tudi po empiričnih analitičnih orodjih, k udeležbi na letni statistično-metodološki konferenci. To bo zagotovo obojestransko obogatilo tako konferenco kot tudi kakovost metodološkega znanja sociološke produkcije raziskav in objav.

Maruša Pušnik

**Etienne Balibar: Marxova filozofija. Ljubljana: Krtina, zbirka Krt, 2002
147 strani (ISBN 961-6174-38-X), 2.800 SIT**

prevod Peter Klepec

Uvodna parola Komunističnega manifesta, ki ga je Marx spisal skupaj z Engelsom leta 1847 za Ligo komunistov, "Strah hodi po Evropi - strah komunizma", in ki se je pod vplivom ortodoksnega državnega marksizma v socialističnih državah od začetka dvajsetih let prejšnjega stoletja naprej popolnoma zbanalizirala in izgubila vso ostrino svoje kritičnosti, bi morala v sodobni medijski družbi (spektakla) ponovno zadihati z vso svojo močjo. To pa zato, ker so kritični intelektualci dandanes izjemno redki, imamo sicer kopico psevdokritikov, vendar ti niso sposobni proizvesti niti enega radikalnega kritičnega programa. Parolo bi morali glede na zdajšnji družbeno-historični kontekst nekoliko preoblikovati, bolje pa bi bilo celo preobrniti njen pomen. Zdaj bi zato raje rekli, v upanju, da bi to prebudilo kritičnega duha: "Pošast hodi po svetu - pošast neoliberalizma."

Prav zato Balibar z objavo knjige, ki iz stoletnega polsna zbuja Marxovo teorijo/filozofijo, tako rekoč v pravem trenutku zadane žebljico na glavico (v izvirniku je knjiga izšla leta 1993, ponatis pa 2001). Apriorni negativni prizvok marksizma se počasi izgublja, prihajajo nove generacije, ki niso bile socializirane v dogmatičnem marksizmu delavskega razreda in ki bodo v Marxu spet lahko našle vrelec neizmerne teoretske misli. In kar je še pomembnejše, v trenutni suši kritične misli Balibar prinaša Marxa kot teoretika in revolucionarja prek problematizacije njegovih konceptov. Knjiga tako prikaže takšnega Marxa, kot ga moramo brati danes in kot je dejansko tudi obstajal. Brez velikega nauka, saj ta namreč ne obstaja. Preprosto zato, ker Marx nikoli ni